

Цитати от книгата „Залезът на Европа“ от Роберт Менасе

Притеснява ви, че ЕС е елитарен проект, а не израз на „народната воля“? Как ви се струва друга една формулировка: Ами ако трябваше да избирате между една национална държава, която, финансирана от вашите данъци, по същество защитава интересите на малка група от политически и икономически елити и при определени обстоятелства е готова да защитава тези интереси с насилие, чиято жертва със сигурност ще сте вие, и от друга страна - една свободна асоциация на свободни граждани, чиито наднационални институции защитават вашата свобода и гарантират мира, където и да живеете, накъдето и да пътувате и където и да решите да се заселите и да търсите щастието си?

Както казах, всичко е въпрос на формулировка.

Имаме работа с една бюрокрация, която е в противоречие с класическата бюрокрация. „Брюкселският бюрократ“ е исторически съвсем нов тип служител, първият, който не служи на своя суверен и на своето правителство, и първият, който постоянно поставя под въпрос националната бюрокрация, а понякога и коригира или отхвърля нейните наредби и решения. Само по себе си това вече е едно доста напрегнато състояние на нещата и преди всичко израз на един по-висш исторически разум, като се имат предвид опустошенията, предизвикани от сляпото „управление“ на така наречените национални интереси, исторически отговор на които по същество е европейският проект.

Демокрацията предполага просветения гражданин. Когато той се изгуби сред подстрекаваната от медиите тълпа, демокрацията става опасна за обществото.

Идеологически ЕС се легитимира като „свободен проект“, в който отделните страни се обвързват помежду си все по-тясно и се развиват заедно. Когато обаче в този съюз се институционализират противоречиви интереси и стане възможно за кратко една страна-членка да се настрои срещу друга, тогава под идеологическия балдахин започва да прозира една общност от вълци.

Германските претенции за лидерство в ЕС представляват проблем за демокрацията. Госпожа Меркел не е избрана, не би могла да бъде избрана и не би била избрана в 26 от 27-те страни-членки.

Поколението на Меркел обаче иска да направи от Европа на помирените нации, от солидарната, наднационална Европа без граници, предвестник на нова Велика Германия.

Разбира се, не бива да свеждаме настоящата криза на европейския проект единствено до човешкия фактор, до социалните условия и въздействията, на които е бил подложен днешният политически елит.

Недостатък в Съюза е, че националните държави, чиято власт трябва да бъде ограничена, са овластени институционално, защото тъкмо представителите на националните държави трябва да работят за тяхното преодоляване.

Европейският съвет по самата си същност не може да бъде друго, освен бастион на националните интереси. А все още има национални интереси, които противоречат на общоевропейските концепции, изработвани от Комисията и одобрявани от Европейския парламент.

Съветът, създаден за да поощрява и стъпка по стъпка да провежда обединението на Европа, докато сам стане излишен, се е превърнал в крепост, с чиято помощ шефовете на националните правителства блокират пътя към това обединение.

Да се прави общоевропейска финансова политика с Германия се оказва невъзможно. Това противоречеше на немската конституция.

„По-малко държава“ би трябвало да означава повече Европа, а не разрушаване на двете - и на държавата, и на Европа.

Проблемът е Европейският съвет. Привидно той е демократично избраната институция, в действителност обаче издига на ново ниво не демокрацията, а национализма и създава както пред общността, така и пред всяка отделна страна-членка проблеми, за чието решаване няма съществуващ демократичен инструментариум.

Идеята за „нация“ е исторически толкова нова, че трудно може да се приеме за онтологична човешка потребност, както и че е причинила едни от най-големите исторически катастрофи.

В ЕС създаваме рационалните рамки на нашето съвместно съществуване!

В Европейския съюз и в днешния глобализиран свят националният бяс никога не може да бъде заситен. А гневът ще бъде безмерен, когато хората осъзнаят, че „защитата на националните интереси“ от самото начало е била една измама - защита на националните политически и (финансово)икономически елити.

Докато „гражданската смелост“ е обикновена тавтология, „гневният гражданин“ е олицетворение на вътрешната противоречивост. Той свива в юмрук дланта, от която току-що е пуснал онова, срещу което се бунтува. Изисква политическо участие, а демонстрира абсолютно презрение към политиката. Иска рационалност, а избира онези, които обслужват недоволството му. Противопоставя се на политиката там, където я забелязва, т. е. на локално ниво (заради някоя гара, тунел или летище), но избира същата политика, която защитавала „националните интереси“, без сам да е в състояние да каже в какво се състоят те.

Пъстрата европейска бюрокрация показва как един освободен от краткосрочното мислене апарат може да произвежда разумни решения.

Европейската комисия много често прави тъкмо това. Създаденото обаче от висококвалифицирани, прогресивни, рационално мислещи хора след това се руши от закостенелите защитници на националната държава, мислещи само за онова, което могат да представят като успех на своите избиратели, „изкопченото само за тях“ за сметка на другите.

Националните демокрации, а не уж недостижимият бюрократичен апарат на ЕС, пречат за демократизацията на Европа - тя би подляла вода на нашите провинциални политици. Това е истинската драма на ЕС

Проблемът на ЕС е, че има прекалено малко (а не прекалено много) компетенции с оглед на наднационалните решения, а вината за това е на онези, които ние избираме - националните правителства.

След изгонването ни от рая никъде по света не сме открили дори само задният му вход. Така че всяко нещо заслужава да бъде критикувано. И все пак трябва да се признае, че ЕС е най-поносимият ад на земята.

Да се създаде една Европа, която си е извадила истинска поука от опустошителната си история, първоначално е било просто идея. Тъкмо това е свързващата, голямата обща идея, залегнала в основата на европейския проект.

Тази идея е много повече една конкретна утопия, следователно по-скоро културен, идеологически, ако щете, надстроечен, феномен, отколкото следствие от диктата на капиталовата логика.

Тъкмо това била гениалната идея - чрез сближаване и преплитане на националните стопанства да се изтръгнат корените на национализма и не просто да се помирят враждуващите нации, но и напълно да се преодолеят чрез взаимозависимостта на националните икономики, с което да се положат основите на истински и траен мир.

Реално погледнато ЕС като мирен и либерален проект по същество се явява и културно-политически проект. Ролята, която икономиката играе в този проект, не е проблем, а преимущество - икономиката е конкретната основа, на която може да се докаже една идея, реалността, която, както многократно показаха последните десетилетия, не може да устои на идеята, а бива променяна от нея.

Загрижеността за демократична Европа, борбата срещу ясно доловимите, но все още неосъзнати демократични дефицити на Съюза, „гневът на гражданите“ би трябвало да се насочат към Европейския съвет, да изискват като предпоставка за демократизацията на Европа премахване на Съвета, овластяване на Парламента с всички парламентарни права и избор на европейските представители не на национално, а на регионално ниво. Нима не ни беше обещано точно това - наднационална Европа на регионите?

По същество това е посоката за развитие, заложена в основите на Европейския съюз - уеднаквяване на общите условия на живот и същевременно диференциация на живота посредством субсидиарност

Междинна инстанция като „нацията“? Тя е изгубила напълно рационалното си оправдание.

Представям си революционната демократизация на Европа така: Регионите, които и без това не се ограничават в развиващите се национални граници, избират свои представители в Парламента. Той избира комисари и президенти на комисиите. Европейската комисия - единствената истинска европейска институция - разработва законите и директивите, одобрявани след това от Парламента.

Корените на човек всъщност са дълбоко в регионалната почва, той е белязан от живота на региона. Какво е „националната идентичност“ в сравнение с „усещането за родина“? Човешко право е да имаш родина, не национална идентичност. Родината е там, където ухания и звуци раздвижват една особена струна, конкретното място, където човек не е гостенин, където езиковите особености и причудливи традиции извикват не съгласие, а чувство за принадлежност. Родината е единственото място, където дифузното и неясното е все пак конкретно и изострено, където хлябът ухае особено, емоциите са по-силни. Регионалната идентичност е основата на европейската.

На онези, на които това им звучи утопично, ще кажа, че само година преди подписването му договорът от Рим изглеждаше съвсем нереалистичен. Падането на Берлинската стена също беше утопия само ден преди това. Ако моето поколение има изобщо някакъв исторически опит, той е, че историята драматично се присмива на така наречения практически разум на така наречените реалисти.

Възможно е много повече от онова, което днес смяташ за такова!“

За жалост критиците на ЕС твърде много приличат на образованите люде, които след откриването на книгопечатането се оплаквали, че се губи красотата на ръкописния шрифт.

Настоящата криза е просто последица от съпротивата срещу логичното и закономерно развитие на постнационална Европа. Постнационалното развитие, преплитането на европейските държави, тяхната взаимозависимост са отишли толкова далече, че националните решения на проблемите, били те икономически или други, вече са невъзможни.

Не, кризата, разбира се, е политическа, но това не е политическа криза на една или няколко страни-членки, а на Съюза като цяло. Тя произтича и достигна такива размери благодарение на с години затвърждаваната противоречивост на институционалната система на ЕС и може да бъде преодоляна единствено чрез последователно развитие на същата тази система, чрез премахване на вътрешните ѝ противоречия.

ЕС е дързък, исторически обоснован проект за преодоляване на национализма и националните държави на континента, легитимирал се с най-дългия мирен период в историята на Европа.

Нищо не оправдава вклиняването между двете наднационални институции на Парламента и Комисията на институцията на Европейския съвет на шефовете на националните правителства - институция, която е в постоянно противоречие с наднационалното развитие, нещо повече, чиято власт и пълномощия растат, в разрез с логиката на европейското развитие.

Аз съм за политическата ангажираност и демократичната борба, но единственият разумен адресат на гражданския гняв е Европейският съвет. Съветът трябва да си отиде! Безусловно. Затова съм толкова голям привърженик на кризата. Аз съм във възторг от нея! Не трябва да се страхувате! Тази криза ще подтикне Европа към голяма, действително решителна крачка.

„Всяка криза е възможност“ - това, разбира се, е безсмислица (до кризата се стига тъкмо защото не са използвани наличните възможности). Не, кризата не е възможност, тя е принуда. Под заплахата от надвисналия залез на Европа тя ще наложи онези политически решения и реформи на европейската конституция, невъзможни досега заради националистическата дребнавост.

Интересува ме как би могъл да изглежда този невидан, исторически съвършено нов, прогресивен, смел проект на европейския авангард - постнационалната демокрация.

Как би трябвало да изглежда постнационалната демокрация? Този въпрос е решаващ за бъдещето на Европа, а широкото му обсъждане ще окаже политическия натиск, необходим за реформиране на европейската конституция, развитие на европейския проект и в крайна сметка - изпълнение на обещанията, толкова силни в началото на пътя, че тяхното очарование изобщо ни накара да тръгнем по този път.

„Демокрация“, е политически организационен модел, целящ най-добро представителство на гражданите и защита на техните интереси в националната държава.

Нашата демокрация, нашите представи за демокрация, нашият опит от демокрацията, нашите очаквания от нея, всичко, което ценим като демократични стандарти - всичко това беше и все още е национална демокрация. Идеята, да се създаде Европа без национализъм беше мъдра, смела и, както показва опитът, единствено правилната. Тази бъдеща наднационална Европа, разбира се, трябваше да е демократична. Неочаквано обаче тези две толкова логично взаимосвързани и логично произтичащи от историческия опит условия за мирното бъдеще на континента се оказаха в противоречие! Националната демокрация блокира наднационалното развитие, а наднационалното развитие разрушава демокрацията.

И трябва да изградим нова демокрация. Демокрация, която не е неделима от идеята за националната държава. Трябва да ни е ясно, че постнационалната демокрация не може да приеме формата, в която са се развили националните демокрации.

Онова, към което се стреми днес Европа - разширяване чрез преговори и споделяне на общи ценности, обединение като мирен проект, премахване на нациите и наднационална общност.

Каквото и да се фантазира днес, каквито и идеи да се обсъждат, накрая ще излезе нещо напълно ново - не някаква супернация, а континент без нации, не свръхдържавен централизъм, а жива демократична солидарност с център, в който институциите на общността изработват разумни рамкиращи условия и гарантират правото.

Въпросът е да се изработи конституция за една свободна, мирна Европа на регионите.

Днес за първи път в Европа се заражда една универсална класа, чиито стремежи ще доведат до трайна система на универсална справедливост и всеобща свобода.

Ще залезе или Европа на националните държави, или проектът за преодоляване на националните държави. И в двата случая ЕС е „нашият залез“. Не съществува трета възможност. И в двата

случая ще е за добро. Или Европа още веднъж, но този път мирно, ще се превърне в авангард на света, или ще докаже на цял свят, че не може да си вади поуки от историята и че няма достъпен за нас път за въплъщаване на красивите утопии в царството на реалността.